

משפט כהלכה

דיונים ופסקי דין מבית דין צדק "משפט כהלכה" בראשות הג"ר יונתן שושן שליט"א | גיליון 157

הזמין 'אירוע יוקרה' באולם והאורחים קיבלו קלקול קיבה מחמת הסופגניות

• סערת היהודי שהתחזה לאחד ממפוני הדרום וקיבל יחידת דיור בחנם

ר' מסעוד אבוטבול מנתיבות הזמין אירוע בר מצווה באחד "מאולמות היוקרה" בדרום שנערך בחג החנוכה וכל המשפחה מכל הארץ אישרו את הגעתם וכמובן היה טקס קבלת פנים עם שפים שצולים בשר המוגשים לאורחים עם מאפה "סמבוסק בשרי" ואווירת חג מיוחדת נערכה במקום עם סופגניות ומאפים של חנוכה שנאפו וטוגנו באולם, ובאמצע האירוע בעל האירוע רואה כמה חברה מתפתלים מכאבי בטן ושאל מה קרה ואמרו שכנראה אכלו משהו מקולקל וכשהתחיל הדבר להיראות בכמות אנשים נרחבת באולם בדקו עם רב המלצרים והתברר שהסופגניות כנראה מקולקלות והאירוע המפואר נהפך ל"מרכז גריאטרי" וחלק מהאנשים הלכו לבדיקות ב'טרם' כי הרגישו ממש לא טוב, ור' מסעוד אבוטבול שפגע לו ביוקרה של האירוע שבמקום לצאת שמחים כולם יוצאים 'צולעים ומקטרים' את הרגע שאכלו, ולכן א' אינו רוצה לשלם על האירוע שיצר לו ביזיונות, ב' הוא תובע דמי ריפוי לאנשים שהוצרכו ללכת לבדיקות בבתי החולים שנגרם בגין האוכל של האירוע, ואילו בעל האולם עומד וצועק אמנם היה קלקול בסופגניות אבל "הבורקס האיטלקי" עם הרוטב פטריות היה טעים מאוד וכן 'הדג סלומון' עם רוטב הבית בלויי בזיליקום עם פלפל חריף מרוקאי היה מדהים וכן כל 'הצלעות כבש והפרגיות' היו מדהימות וא"כ איך יתכן שכל זה לא תשלם לי בגלל שהסופגניות היו מקולקלות, ואילו בעל האירוע ר' מסעוד אומר לו מה אכפת לי שזה היה טעים אם כולם יצאו 'פצועים וצולעים' מהאירוע כולם זוכרים שהאירוע של מסעוד היה 'על הפנים' וגם המתנות הם בהתאם לזה, וא"כ הוא הרס לי את האירוע ואני לא ישלם לו ע"ז, ובאנו לדון האם צריך לשלם על האירוע וכמה צריך לשלם עליו והגיעו לבית הדין משפט כהלכה כדי לברר את הדינים שביניהם, הדין עם מי?

תשובה

א' - לגבי תשלום האירוע - אם הסופגניות מוזמנות מבחוץ ואין להם קשר לאולם לא שייך לחייב את בעל האולם, ואם הסופגניות זה מאפה האולם יש לדון אם הקלקול קיבה נעשה באירוע עצמו ישולם רק כמה שווה מנה של אוכל כזאת שלא בזמן האירוע שאם בזמן שאין אירוע זה שווה 100 ₪ ובזמן האירוע 180 ₪ ישלם רק 100 ₪, ואם זה קרה לאחר האירוע ישלם מחיר מלא כי האירוע לא נהרס, ומכל מקום היות והחוק הוא שצריך לפצות יצטרך לפצות מה שמקובל בחוק של משרד הבריאות. ב' - לגבי ריפוי של האורחים אין חיוב על בעל האולם כלל אלא א"כ השלטונות מחייבים בזה וזה כפוף לרישיון של האולם.

נימוק הדין

בתשובה זו נדון בשלושה נידונים: א. הנאה שגרמה לקלקול קיבה האם צריך לשלם על ההנאה הזו. ב. האם יש חילוק אם קרה הקלקול באולם או בבית. ג. האם יש לבעל האולם חיוב לשלם ריפוי לאורחי האולם.

הנאה שגרמה לקלקול קיבה האם צריך לשלם על ההנאה הזו

כמה צריך לשלם האם כמו מנת אולם או מנה רגילה

ונראה שישלם את דמי האוכל שהיה טוב אבל לא כמו שראוי לאולם שמחות דהרי כל מנה באולם שמוכרים אותה בשווי של 180 ₪, אינה שווה 180 ₪ באמת רק מחמת שהאירוע והשמחה יוצרים לו מחיר יותר גבוה, שהרי אם למשל ניקח דג סלומון שניצל ואורז יתכן והם שווים 80 ₪ ורק בזמן של אירוע משלמים עליהם 180 ₪ כי יצאת עם פינוק של אירוע, וא"כ במקום שלא יצאת עם פינוק ואנשים מקטרים את האירוע א"כ נהרס לך האירוע ואין תשלום לפי הנאה של אירוע היות והאירוע נהרס אלא לפי הנאה כמה שווה מנת אוכל בלי אירוע ואת זה ישלם לו.

ואלא שכל זה דווקא כשבזמן האירוע נגרם הביזיונות ולא היה משלם על כזה אירוע אבל אם האירוע בעצמו היה מושלם ורק אנשים אח"כ הגיעו הביתה וקיבלו כאב בטן כאן לכאורה יצטרך לשלם מחיר מלא כי האירוע עצמו היה טוב ומה שבבית כואב לו הבטן זה לא הרס את ה"שואו" של האירוע, ומכל מקום אם לפי השלטונות אם קיבלו האנשים קלקול קיבה צריך לשלם פיצויים לאוכלים ולבעלי האירוע א"כ אפי' שהאירוע עצמו לא נהרס צריך להוריד במחיר על האוכל.

ונמצא לנו: א' - שעל האוכל המקולקל גם אם נהנה ממנו לא ישלם כלום, ב' - על האוכל הטוב שהיה באירוע והתערבבו לו עם האוכל המקולקל, אם זה היה באירוע עצמו פטור מלשלם דמי מנה של אירוע אלא רק דמי מנה כזאת בלי אירוע, ואם זה קרה לאחר האירוע חייב הוא לשלם מחיר מלא על האירוע, ורק אם השלטונות מחייבים לתת פיצויים לאורחים ולבעלי האירוע אם זה מוכח שנעשה מהאירוע ישלם את זה או יוריד לו במחיר המנות.

האם חייב לשלם לאנשים שהזקקו לטיפול רפואי

רפואי ולבתי חולים האם אפשר לחייב את בעל האירוע לשלם את זה, ואפי'

הנה בדין זה יש לדון: א' - האם דבר שנהנה ממנו בשעת אכילה ואח"כ נתברר שהיה בו קלקול ולא היה שווה לו לאכול אותו האם צריך לשלם מדין נהנה כי בשעת האכילה היה לו הנאה או שמכיוון שבפועל זה גרם לו לקלקול התברר שזה הנאה שלא שווה ולא ישלם כלום, ב' - יש לדון האם צריך לשלם דמי ריפוי שגרם להם לאכול אוכל מקולקל ולהזיקק לטיפול רפואי ב'טרם' ובבתי החולים.

והנה בעניין האוכל זה דבר ברור שיש כאן דין נהנה על האוכל בשעת האכילה באולם שהרי נהנה הנאת מעיו בזמן שאכל, וכמבואר בסימן רמ"ו שלעולם יש חיוב לשלם על מה שנהנה ורק כאן יש לנו לדון היות וההנאה שאכל גרמה לו לכאב בטן ואנשים לא מסכימים לשלם על אוכל שיגרם להם ממנו נזק, וא"כ אולי לא חשיב כנהנה, או דילמא היות ובפועל נהנה צריך לשלם את מה שנהנה.

ונראה בצורה ברורה שעל הסופגניות אפי' שהיה לו הנאה ממנה אין צריך לשלם עליה, והראיה שאמרינן בגמ' בבא קמא (מח.) שאם הניח סם המוות בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ולכאורה משמע בגמ' שכל הנידון זה לחייב את המזיק שהניח את האוכל אבל לחייב את בעל הבהמה על הפירות שאכל מדין נהנה לא שייך היות וזה פירות שלא שווים כשהם גורמים לו מוות ואף אחד לא רוצה לאוכלם. ואלא שזה נכון בפירות שנמצאו מקולקלים ואין להם ערך ולכן גם כאן לא ישלם על הסופגניות שיצאו מקולקלות אבל בעל האולם רוצה תשלום על האוכל שיצא טוב ולא היה מקולקל ורק מה זה התערבב לו עם האוכל המקולקל בבטן זה אינו גורם לפטור אותו מלשלם, היות והאוכל מצד עצמו הוא טוב והיה שווה למכירה, ובזה באנו לדון האם יכול לחייבו לשלם את הדג והפרגיות שאכל ונהנה.

וכל זה לגבי גוף האוכל כמה צריך לשלם אבל לגבי אנשים שהזקקו לטיפול

שהוא שוגג ולא התכוון לזה אבל היות ומשלמים לו כסף על האירוע וסמכו עליו שהכל יהיה תקין כל שהאוכל נמצא מקולקל והוצרכו בגללו לטיפול רפואי שיצטרך בעל האולם לשלם זאת.

ונראה שאי אפשר לחייבו לשלם דמי ריפוי מעיקר הדין ומכמה טעמים, טעם א' היות וכשהסופגנייה מקולקלת ואכל אותה אינו מוגדר הנזק כמזיק בידיים את האורח שהרי לא הכניס לו את זה לפה והמקסימום שאפשר להגדיר את זה כמזיק בגרמי היות וסומך עליו באוכל שאוכל שהוא טוב ודמיא הדבר למראה דינר לשולחני ונמצא רע שחייב לשלם ללקוח שנפסד מהיעוץ הכושל שלו היות והלקוח סמך עליו, ונפסק בסימן ש"ו סעיף ו', וגם כאן האורחים סמכו עליו שהאוכל טוב ולכן הם אכלו, והיות והחייב הוא מדינא דגרמי מצינו בפוסקים שכל מה שיש חיוב של ארבעה דברים שזה צער ריפוי שבת ובושת שבתוכם זה ריפוי זה רק כשהנזק הגיע בידיים ולא כשמגיע

מה הדין גרמי שנגרם ממנו

מממונו המזיק שהתורה חייבתו על ממנו המזיק מדין גרמי, ואילו בשור שעשה בור מצינו שהתורה פטרה עליו אע"פ שהבהמה שלו גרמה את הנזק, ומוכח שהתורה פטרה גרמי של בהמתו.

אבל הש"ך (שפ"ו סק"ה) הביא את הרמב"ן במלחמות שנוקט שיש חיוב בגרמי של בהמתו, ומה שאם בהמה נפלה למים והסריחה אותם שפטור היות והנזק לא נעשה ע"י מעשה של הבהמה אלא ממילא ע"י הריח שיש לבהמה, ונראה מהש"ך שנוקט כהרמב"ן, אבל כיוון שזה מחלוקת בראשונים לא נוכל לחייב על גרמי של בהמתו שיאמר קים לי כפוסטרים, ולכן לא יחייב האורח את בעל האולם על דמי ריפוי שנגרם לו מהסופגניות.

מכיוון שהביא את הנזק לעצמו אי אפשר לחייב

בעל הבהמה לא היה במקום ולא יכל לשמור עליה ורק המזיק יכל לשמור עליה פטור היות והניזק שזה הבהמה הביאה את הנזק על עצמה.

ובש"ך (סימן שפ"ו ס"ק כ"ד) נראה שנקט להלכה כמו תוס' שהרי כתב שאפי' אם עירב את הסם בתוך דבר מאכל הראוי לה בכל אופן פטור המניח היות והניזק הביא על עצמו את הנזק, אבל הסמ"ע (סימן שצ"ג סק"א) העתיק את סברת הרא"ש משמע שנוקט אותו לדינא, וא"כ יוכל לומר בעל האולם גם אם תאמר שאני רשלן בסופגניות המקולקלות אי אפשר לחייב אותו בדמי ריפוי היות ואיני נקרא מזיק אחר שהאורח הביא על עצמו את הנזק.

ואלא שיש שרצו לומר דכל הסברא של תוס' שהיה לה שלא תאכל שהוא הזיק את עצמו נאמרה באופן שהבהמה אוכלת דבר שאינו שלה וכגון שהכניס פירותיו לחצר חבירו והבהמה אכלה את הפירות דבזה אומרים שהיה לה שלא תאכל אבל כאשר אוכלת מאכל שלה ושם לה שם סם המוות יש לומר שחייב המניח בכל אופן ואינו נחשב שהביאה את הנזק על עצמה היות ומותר לה להשתמש בדבר שהוא שלה, ודומה הדבר לבעלים על חפץ מסוים והטמין לו אדם אחר מוקש בתוך החפץ שנראה שאף לדעת תוס' לא נדון לפטור את המניח משום שהבעלים הזיק את עצמו מאחר שהחפץ נתון להשתמשו דנים את המזיק כהביא את הנזק אליו. אבל היות ולא מצינו בפוסקים שחילקו בזה נראה שיש פטור גם בכה"ג ולכן לא נוכל לחייבו דמי ריפוי.

האם דנים כיום דיני קנסות

הנישום כעבד אין דנים אותו בבבל, וסובר הרמב"ם שזה נאמר רק על נזק ולא על שבת וריפוי, אבל ברא"ש ובטור נקטו שגם שבת וריפוי לא דנים כיום.

ובשולחן ערוך (חור"מ סעיף א' סעיף ג') הביא את שני הדעות ונראה שנוקט כהרמב"ם שדנים דין שבת וריפוי, וברמ"א כמו הרא"ש שלא דנים דין שבת וריפוי, ולכן אם הוא מבני אשכנז יבוא ויטען שלא דנים דיני ריפוי ולא ישלם זאת, אבל זה אינו היות וכיום אחרי שמקובל לדון גם כל נזקי אדם ששכיח כיום יותר תאונות בוודאי שדנים דין שבת וריפוי, והיות וכך אין לומר שלא לדון דין ריפוי לשלם לאורחי האירוע בגלל שאין חיוב ריפוי על נזק שנעשה בגרמי, ולכן כל הסברות לפטור על הריפוי זה מצד שלושת הסברות הראשונות: א- שאין חיוב ריפוי על גרמי של אדם, ב- שאין חיוב ריפוי על גרמי של בהמתו, ג- היות והביא את הנזק על עצמו אין לזה שם של מזיק שיאמר לו היה לך שלא תאכל.

וטעם ב' היות והאוכל מוגדר כממונו של בעל האולם א"כ חשיב כגרמי של ממנו שבאנו למחלוקת הפוסקים בזה אם חייב ויכול לומר קים לי כמו הפוסקים. דהנה מצינו שנחלקו בזה הנמוק"י (בב"ק מח:) והרמב"ן (בקונטרס דגרמי), שדעת הנמוק"י לפטור וטעמו דהגמ' בב"ק מח. אומרת שאם בהמתו של אדם נפלה לבור שיש בו מים וע"י הריח שיצא ממנה הבאישה את מי הבור שאין הבעלים חייבים משום שנחשב גרמא בעלמא ואף שזה גרמי שהבהמה תכנס למים היא תסריח אותם בצורה וודאית ולמה שלא נחייב את בעל הבהמה על הסירחון שגרמה למים, ומוכח שאין חיוב בגרמי של בהמתו, ובאבני נזר (או"ח סי' שכ"ח) הסביר שהטעם שמכיוון שעיקר חיוב גרמי לומדים

ומצינו סברא שלישית שהיות והאורח הביא את הנזק על עצמו במה שאכל אי אפשר לחייב את המזיק וכל מה שמחייבים את המזיק זה כשהמזיק עשה פעולה להזיק בידיים את השני ולא אמרינן ליה היה לך שלא תאכל, ודין זה מתחיל דהנה מצינו בגמ' בבא קמא (מח:) הנותן סם המוות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וכמו כן מי שהכניס פירותיו לחצר חבירו ובהמתו של בעל החצר אכלה מהפירות יותר מדי ונזקה מהם פטור מדיני אדם וחייב מדיני שמים דאומר לו בעל הפירות היה "לה שלא תאכל".

ונפסק להלכה ברמב"ם (פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה ב') ובטור (חור"מ סימן שפ"ו סעיף ג') ובש"ך (שם ס"ק כ"ג) שהנותן סם המוות לפני בהמת חבירו והבהמה אכלה את הסם המוות ומתה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שהיה לה שלא תאכל.

מחלוקת ראשונים בביאור הסברא של 'היה לה שלא תאכל'

ונחלקו הראשונים בביאור הסברא של היה לה שלא תאכל, הרא"ש (ב"ק פ"ה סימן ג') ביאר דהיות והיה לניזק לשמור על בהמתו וכגון שהניחו סם המוות בפני בהמתו, ולפי"ז כשלא היה לניזק להעלות בדעתו שיש כאן סם המוות חייב המזיק לשלם, וכדין מעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו דהמעמיד חייב לשלם מה שהזיקה כמבואר בשו"ע (חור"מ סימן שצ"ד סעיף ג').

אבל דעת התוספות (בבא קמא מז: ד"ה הוה) שהפטור במניח סם המוות לפני בהמת חבירו היות וזה נחשב שהניזק הביא על עצמו את הנזק, ולפי"ז אם

סברא רביעית מצינו מחלוקת אם בכלל דנים כיום דין ריפוי לגבות אותו בבית דין או שזה נקרא דיני קנסא, ודין זה מתחיל מהגמ' בבא קמא (פד:) שאומרת שכל מה שדייני ארץ ישראל יכולים לדון אפי' שאינם מוגדרים כדיינים מומחים שנסמכו בבבל וזה משום שאנחנו בארץ ישראל עושים שליחותיהו של דייני בבל לדון בארץ ישראל, ואמרינן בגמ' שכל מה שעושים שליחותיהו זה רק בדברים שהם שכיחים ויש בהם חיסרון כס, אבל אם אין את שני התנאים אי אפשר לדייני ארץ ישראל לדון בזה, ולכן אדם שהזיק אדם אפי' שיש בזה חיסרון כס היות וזה לא שכיח לא דנים את זה, ולפי"ז לא אמורים לדון גם שבת וריפוי שזה תוצאה מנזק.

וא"כ הקשה בב"י דהרמב"ם מצד אחד נוקט שלא דנים נזקי אדם באדם בארץ ישראל ובכל אופן נוקט שדנים דיני שבת וריפוי וזה נגד הגמ' היות ושבת וריפוי מוגדר כנזקי אדם באדם, ותיירץ בב"י שהרמב"ם למד את זה מהגמ' כל

סערת היהודי שהתחזה לאחד ממפוני הדרום וקיבל יחידת דיור בחנם

ר' חיים קורנפלד איש חסד ועשייה שזורמת לו החסד בעורקים וכששמע על פינוי תושבי עוטף עזה מהישובים הסמוכים לעזה הוא הכריז שיש לו יחידה גדולה ומאובזרת בג'קוזי ובפינת קפה ובמיטות מעץ פסטורליות וכן בחדר נוסף לילדים, והתקשר יהודי בשם מיכאל חצרוני והוא אמר שהוא מהיישוב "נחל עוז" ויש לו משפחה עם ארבעה ילדים וקשה להם במלונות אם הם יכולים להגיע, ואמר להם ר' חיים בשמחה רבה וכמובן הגיעו המשפחה ליחידה ושהו שם כמעט חודש, והנה לפני כשבוע ימים ר' חיים יצא לו להגיע לאזור המלונות בים המלח והוא רואה שיש שם מפונים מהעוטף והוא שאל אותם מאיזה יישוב הם והם אמרו "מנחל עוז" ושאל אותם אם הם מכירים את מיכאל חצרוני מהיישוב שנמצא אצלו והם אמרו לו שאין כזה אחד ביישוב, מיד נזעק ר' חיים והרים טלפון למיכאל חצרוני ושאל אותו אם הוא לא גר ביישוב "נחל עוז" ואמר לו מיכאל שהוא גר ליד הבית כנסת אבל תושבי היישוב העמידו אותו על מקומו שהוא משקר, ואמר מיכאל לר' חיים שהוא מודה על האמת שאינו מפונה מהעוטף אבל הוא באמת מפונה מדירתו שבנתניה שאין לו כסף לשלם שכירות ופינוי אותו מהבית וזה חסד גדול מה שנתן לו את היחידה, ור' חיים התחיל לבעוס וטען שהוא רוצה שישלם לו את דמי השכירות שהיה בדירה היות והוא רצה לתת את היחידה למפוני הדרום שהלב חם איתם בצרה שקרה להם ולא לכל 'הומלס' שמחפש דירה, ואילו מיכאל חצרוני טוען שאינו צריך לשלם היות וזה נהנה וזה לא חסר שהרי גם אם הוא לא היה מגיע יש מאות ממפוני הדרום שהיו מגיעים במקומו, וא"כ הדירה אינה עומדת להשכרה והיות ואינה עומדת להשכרה לא הפסיד אותו כלום והווי זה נהנה וזה לא חסר שפטור מלשלם, אבל ר' חיים טוען שזה נקרא חסר כי נתן את היחידה לאנשים מסוימים ולא אליו, וא"כ שישלם לו את דמי השכירות על היחידה, ובאנו לדון האם מיכאל חצרוני צריך לשלם את דמי השכירות על הזמן שהיה ביחידה או לא?

תשובה

נראה בצורה ברורה שהיות והדירה עומדת להשכרה ורק הסכים לתת אותה לתושבי הדרום בחנם כל ההסכמה שלו זה רק כשתושבי הדרום יהיו שם אבל לאחרים זה עומד להשכרה ויצטרכו לשלם ע"ז, ואמנם יש דיינים שטוענים לפטור כי נחשב הדבר זה נהנה וזה לא חסר אחרי שבתכלס לא היה משכירה לאחרים, מכל מקום נראה שלא גרע הדבר מאומר לחבירו צא מהדירה שחייב גם בזה נהנה וזה לא חסר וכמו שמבואר בפנים.

נימוק הדין

בתשובה זו נדון בשלושה נידונים: א. האם דין זה נהנה וזה לא חסר פטור כי לא נחסר או כי נהנה הבעלים שאין לו שדים בבית. ב. האם זה נהנה וזה לא חסר חייב כשאמר לו צא. ג. מה הדין כשהדירה עומדת להשכרה אבל נתן אותה למפונים ולא עומד כיום להשכרה.

מקור דין זה נהנה וזה לא חסר

דירות, שאז הוי הדר בביתו נהנה ובעל הדירה אינו חסר האם נחייב את הדר בגלל הנאתו או שנפטור אותו בגלל שבעל הדירה אינו חסר, ונקטינן לפטור לדעת ר' חייא בגלל שאינו חסר ולדעת רב סחורה משום שנאמר ושאיה יוכת שער שזה אומר שיש שד שמכתת את השערים שבבית כשאין אנשים בבית ולכן בזה שנכנס ודר בבית ריק ועזר שלא יהיה בו שדים פטור מלשלם על מה שנהנה מהבית. והנפק"מ בין התירושים במקום שאין לבעל הבית הנאה שמוציא לו שדים האם נחייבו, שלדעת רב חייא פטור היות והמשכיר לא חסר, ולדעת רב סחורה חייב היות ואין לבעל הבית הנאה במה שמסלק לו את השדים נחשב הדבר כחסר.

מחלוקת ראשונים מהו טעם הפטור

ונמצא לנו מחלוקת גדולה בכל זה נהנה וזה לא חסר ואין לבעה"ב הנאה מכניסתו של הפולש לדירתו שמוריד לו שדים אם נחייבו לשלם על הנאת הדירה, שלרא"ש פטור ואילו לרשב"א גר"א ונתיה"מ חייב לשלם, ובשו"ע (סימן שס"ג סעיף ו') משמע כמו הרא"ש שפטור לעולם בזה נהנה וזה לא חסר. וכן מצינו שברמ"א נוקט להלכה כהרא"ש, שבאבני חושן הקשה על הנהיגות המשפט איך נוקט כמו הרשב"א בפשטות אחרי שהרמ"א (סימן שס"ג סעיף ו') משמע לא כמותו שהרי כתב שאם אדם הוציא את בעל הבית בעל כורחו ודר בו פטור מלשלם, ושם לא שייך לומר דניחא ליה שידור בחצירו משום שאיה יוכת שער שהרי הוא בעצמו יכול להיות בבית ולהוריד את השאיה וא"כ אמאי פטור, ובהכרח כי אינו חסר בפועל כהרא"ש, ולכן באבני חושן ובאולם המשפט (סימן שס"ג) דחו את דברי הרשב"א מהלכה.

ולפי"ז שגם הרמ"א וגם השו"ע נוקטים שבכל זה נהנה וזה לא חסר פטור, א"כ לעולם נפטור את הנכנס ליחידה וגר שם חודש בטענה שהיות ולא חסר את בעל הבית שדר בביתו שהרי אם הוא לא היה היו שם מפוני הדרום וא"כ הוי זה נהנה וזה לא חסר שפטור מלשלם.

ואין לומר שזה נקרא חסר היות וכתוב ברמ"א שסתם דירות כיום עומדים להשכרה, וה"נ כאן היחידה נקראת עומדת להשכרה וישלם לו את דמי היחידה, דשאני יחידה סתם שהיא במצב פנויה אבל כאן הוא אומר שהוא לא הולך להשכיר אותה כי רוצה אותה למפוני הדרום.

אם לא מסכים שישאר הפולש הוי כאומר לו צא

וא"כ שנחייב את מיכאל חצרוני שישלם את דמי שכירות הבית. ודין זה מתחיל מהטור (סימן שס"ג) בשם רבינו ירוחם בשם ר' יונה שכתב שגם בזה נהנה וזה לא חסר כל מה שפטור זה כשלא אמר לו בעל הבית 'צא', אבל

הנה הדבר הראשון שיש לנו לדון כאן האם הדירה הזאת שמיועדת בחודש הקרוב להיות בחינם אצל מפוני הדרום מוגדרת כלא עומד להשכרה וא"כ מיכאל חצרוני שנכנס ליחידה הוא הגיע לדירה שאינה עומדת להשכרה והוי זה נהנה וזה לא חסר שפטור מלשלם או שמכיוון שהדירה הזאת עומדת להשכרה במציאות ורק החליט לעשות טובה לתושבי הדרום א"כ נחשב הדבר כחסר שלאנשים אחרים אינו רוצה לעשות טובה אלא רוצה תשלום והוי זה נהנה וזה חסר שחייב לשלם.

ודין זה מתחיל בגמ' בבא קמא (כ.) שנסתפקה באדם שדר בחצר חבירו שלא מדעתו והחצר אינה עומדת להשכרה ורק האדם שהוא דר עומד לשכור

ולענין הלכה מצינו בהרי"ף ובכל הראשונים שנקטו להלכה שזה נהנה וזה לא חסר פטור, ורק נחלקו הראשונים מה הטעם לפטור. א. דעת הרא"ש כמו רב חייא שהפטור בגלל שאין חיסרון אצל השני ולכן אי"צ לשלם על הנאתו, ומה שהגמ' הביאה מרב הונא שזה משום שאיה יוכת שער זה לרווחא דמילתא לא רק שאינו חסר אלא גם נותן טובה לבעה"ב שמבירח לו את השדים אבל אי"צ שבאמת יתן טובה לבעה"ב.

ב. אבל ברשב"א (בב"ק כ.) נקט כמו רב סחורה אמר רב הונא וסובר שלעולם כל אדם שנכנס לבית חבירו הוי חסר היות ובדריסת רגל הוא מחסר את חבירו, ורק כל אדם מסכים לזה בגלל ההנאה שמוריד לו השדים, וממילא במקום שנכנס לבית שיש שם כבר בן אדם אחר ואינו מוריד לו את השדים בכה"ג נחייב אותו לשלם. והביא ראיה לדבריו מהגמ' בבא קמא (דף צז.) שדנה איך הדין של שאיה יוכת שער מסתדר עם תוקף עבדו של חבירו שפטור, ומזה שהגמ' דנה על הטעם הזה משמע אותו להלכה.

ובגר"א (סימן שס"ג אות ט"ז) וכן בנתיבות המשפט (סוף סימן שס"ג) נקטו את הרשב"א הזה להלכה, ולכן כתב שאם השוכר הכניס לדירה שלו חבר בחינם המשכיר יוכל לחייב אותו אפי' שאין הדירה עומדת להשכרה כשזה אצל החבר כבר מושכר, והטעם היות והוי חסר בדריסת הרגל, ורק מצד שאיה יוכת שער אז פטור, ובמקום שיש עוד אנשים בדירה וכבר אין שאיה ולא נותן כלום לבעה"ב נחייבו על החסר.

אבל מצינו לדון מצד אחר לחייבו לשלם דמכיוון שזה יחידה מאובזרת העומדת להשכרה ורק הסכים למפוני הדרום להיות שם א"כ מי שהוא לא ממפוני הדרום הוי כאומר צא מהבית בלי לשלם שנקטינן שגם בזה נהנה וזה לא חסר שחייב.

שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה

גליון משפט כהלכה חוגג 4 שנים בהוצאה לאור בידי ממונות באקטואליה הנוגעים למעשה לאנשים נשים וטף ומאחר ויש ביקוש גדול בקבלת העלון ברחבי הארץ יש לכם אפשרות לזכות את הרבים בתרומה להפצת העלונים. ומודים בזה לכל התורמים ובפרט לר' ניסים זימבר שליט"א ורעייתו, נשיא מכון משפט כהלכה.

אותו, ות' בתוס' שבהכרח הכוונה דכיון שיש דעת שכינה חשיב בהנאתו שעושה מעילה ולכן בכה"ג חייב, והסביר בגר"א את תירוצו של תוס' היות ואז הוי כאומר לו צא שאז יש חיוב לשלם גם אם הוי זה נהנה וזה לא חסר.

וא"כ ה"נ בנידון דידן ביחידה שאמר שהוא ממפוני הדרום ובאמת אינו משם שנחייב אותו היות והוי כבעל הדירה אומר לו צא כי אתה לא מהמפונים ותשלם לי גם אם זה לא עומד להשכרה.

מה הסברא באמר לו 'צא' שחייב

התנה עמו שלא מסכים לו להנות בלי שישלם כסף, וממילא הטור והשו"ע נקטו כהסבר ראשון ולכן מחייבים בצא, והרמ"א כמו הפירוש השני ולכן פטרו ב'צא', ובנחלת דוד הוכיח מהרשב"א בשם ר"ח ומהר"ם מלובלין כמו הפירוש השני, וממילא אין חיוב בזה נהנה וזה לא חסר גם באומר צא אלא א"כ התנה זאת מראש שאם יכנס ישלם כסף, וכך כתב שהכריע הגר"ח מוולאזין לפטור בזה.

שיטת גיליון מהרש"א שנקרא שמוציא את בעלותו

ג. ואלא שבגיליון מהרש"א לא הסכים לומר שהרמ"א חולק על השו"ע ונוקט שלא מהני לחייבו גם כשאומר צא, מכיון שלא שמענו שיש מחלוקת בניהם. ולכן רוצה ליישב שגם הרמ"א מודה שב'צא' חייב, ורק שאני כשמוציאו בעל כורחו שעדיין יש לו איזה הנאה ממנו של שאיה יוכת שער אפי' שהוציאו אותו מהדירה בע"כ ולכן פטור, אבל אם אין לו שום הנאה ממנו עצם זה שאמר לו צא מהדירה זה כבר מחייב אותו ולא הסביר מה הסברא בזה.

וצריך לומר שנוקט כהגר"ש שקאופ דמכיון שלוקח לו את הבעלות שאין לו מילה בבית מחסר ממנו את הבעלים ובזה נהנה וזה חסר לעולם חייב, ולפי"ז הגדרה של חסר זה לעולם כשאומר לו צא ולא משנה אם יש לו אנשים להשכיר להם וכן אם מתכוון להשכיר להם לעולם מחייבים כשאמר לו צא.

שאם לו חסר לא יכול לחייבו לשלם

ד. ומצינו שיטה רביעית שזה דעת שו"ת אבני נזר (י"ד סימן קפ"ד) שכל החיוב ב'צא' זה דווקא בזה נהנה וזה לא חסר אבל אם אינו נהנה וזה לא חסר לא נוכל לחייבו, ע"ש.

ונמצא להלכה שיש ג' דעות, א'- לכהנ"ג ולמנחת פיתים הוי כחצר דעביד למיגר ממש ואם באמת לא עביד למיגר גם ב'צא' פטור, ב'- לגיליון מהרש"א עצם זה שאומר לו צא הוי כחסר ולעולם נחייבו גם אם לא יכול להשכירו לאחר, ג'- ליש"ש הוי מח' שו"ע ורמ"א. וא"כ יוצא שלדעת השו"ע לעולם ב'צא' חייב, ורק יש מחלוקת גדולה מה הטעם שב'צא' חייב.

האם דומה לנידון של הבחור שישן ברצפת חדר המלון נחשב כאילו אמרו לו 'צא'

מפונה הדרום הוא לא היה משכיר את זה, ולכן כשאומר לו צא נחייב אותו לשלם.

וכן לרמ"א כל מה שמצינו ליש"ש שפוטור בצא היות ובמציאות הבית לא עומד להשכרה מה שאומר צא לא יעזור לו לחייבו, ולכן כשהוציאו אותו מהדירה היות והדירה לא עומדת להשכרה לא יוכל לחייב אותו, אבל במקום שבמציאות הבית עומד להשכרה ורק הסכים לאדם אחד להיכנס בחנם אבל אם האדם הזה לא נמצא בדירה נשאר הדבר שזה עומד להשכרה הוי זה נהנה וזה חסר שחייב לשלם.

ולכן נראה להלכה שצריך לשלם, וכך ראיתי שגם שאלו את הרב זילברשטיין ונקט להלכה לחייב ולא ראיתי מה סברתו, אבל לפי מה שנתבאר כאן מוסבר הדבר שהוי זה נהנה וזה חסר היות וההנאה שעש מתושבי הדרום זה התשלום שלהם שזה לא קיים בסתם הומלס שמחפש בית.

אם אמר לו צא ונכנס לדירה בזה לעולם חייב לשלם, וכתב בב"י שזה הדין פשוט, ובגר"א (אות י"ג) כתב שהמקור לזה מהגמ' בב"ק דף כא. שאומרת שזה נהנה וזה לא חסר אסור בהקדש היות והקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת.

ופרש"י שלא שייך לומר הדר בחצר הקדש שלא מדעת שהרי יש דעת השכינה והרי זה כאילו דר בחצר חבירו מדעת שצריך לעלות לו שכר, והקשו בתוס' מה זה קשור אם זה מדעתו או לא דכיון שהוי זה נהנה וזה לא חסר א"כ שנפטור

ואלא שטוען מיכאל חצרוני שגם זה עדיין אינו סיבה לחייב אותו, והטעם דמצינו שהפוסקים דנים למה אם אמר לו צא חייב כיון שהוי זה נהנה וזה לא חסר, ובסמ"ע כתב בסתמא שחייב אפי' באמר לו צא ולא הסביר למה.

א. ובכנסת הגדולה כתב להסביר שברגע שאמר 'צא' הוי כחצר דעביד למיגר שאז הוי כזה נהנה וזה חסר כי מגלה שרוצה להשכיר לו את החצר ושיצא משם עכשיו, ובזה נהנה וזה לא חסר חייב. וכן נקט במנחת פיתים לר' מאיר אריק (סימן ס"ט) שכל מה שמחייבים ב'צא' גם לשולחן ערוך זה רק כי יכולים להשכיר לאיזה אדם, אבל אם אי אפשר להשכיר לאף אחד בעולם גם באומר צא פטור, וזה בעצם כהבנת הכנסת הגדולה שאם אינו עומד להשכרה פטור גם באומר צא. ובגיליון מהרש"א על השו"ע הקשה שכתוב ברמ"א שאם הדר הוציא את הבעלים מהדירה בעל כורחם שגם כן פטור, ולכאורה אין לך מחאה גדולה מזו שלא רוצה לצאת מהדירה והוא בא ותוקף ומוציאו שיצטרך לשלם, ובהכרח שהרמ"א חולק על השולחן ערוך ונוקט שבכל זה נהנה וזה לא חסר פטור גם באמר לו צא.

שיטת היש"ש שלרמ"א אין חיוב גם כשאמר צא

ב. וביש"ש נוקט באמת שזה מח' שולחן ערוך ורמ"א אם כשאמר צא יש חיוב גם בזה נהנה וזה לא חסר, שלדעת השו"ע חייב ולרמ"א פטור, ומצטרפים לדעת היש"ש ללמוד בדברי הרמ"א שגם באומר צא פטור בזה נהנה וזה לא חסר זה הגר"ח מוולאזין והנחלת דוד (בב"ק כ.) שהביאו שני פירושים איך ללמוד את הגמ' שהקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת. ושני הפירושים הובאו בשיטמ"ק, א' שהכוונה שלא פטור בזה נהנה וזה לא חסר דווקא כשלא מיחו בו, אבל אם מיחו בו לעולם חייב, ולכן הקדש שיש דעת שכינה הוי כאילו מיחה בפירוש. ב' שאני הקדש שהוי כאילו התנה עמו שאם ירד ישלם שכר. ונפק"מ בין הטעמים, אם בסתם כשאמר צא אם מתחייב לתת שכר, לפירוש הראשון שלעולם יש חיוב בעצם זה שהוא מוחה, א"כ כשאומר צא הוי כמוחה בו שיצא שחייב, ולפירוש השני מחאה לא מחייבת ממון אלא א"כ

ולכן לפי"ז יוצא שמלון שנכנסו 4 בחורים בחדר ובחור חמישי ישן על הריצפה כיוון שבעל המלון ידוע דעתו שאינו מסכים הוי כאומר צא הגם שהוא לא חסר בזה שהרי אינו יכול להשכיר את החדר לאנשים אחרים ומכל מקום לא נוכל לחייב לא לבני ספרד ולא לבני אשכנז, והטעם שבני אשכנז יפטרו מלשלם דיאמרו קים לנו כדעת היש"ש שיש פטור בזה נהנה וזה לא חסר גם באומר לו צא, וגם לבני ספרד שיש חיוב בצא יאמרו קים לנו ככנה"ג והמנחת פיתים שכל החיוב רק כשזה עומד להשכרה, וכאן שאינו עומד החדר להשכרה אחרי שיש שם כבר 4 בחורים הוי כזה נהנה וזה לא חסר שפטור.

וא"כ ה"נ בנידון דידן נפטור את השוכר שאם הוא מבני אשכנז יאמר קים לי כיש"ש שזה נהנה וזה לא חסר פטור גם באומר לו צא, ואם הוא מבני ספרד יאמר קים לי ככנה"ג שכל החיוב כשאומר צא הוי כי זה עומד להשכרה וכאן זה אינו עומד להשכרה כי מפוני הדרום יגיעו במקומו ויהיה פטור מלשלם לבעל היחידה.

אבל נראה שזה אינו דשאני יחידה העומדת במהותה להשכרה והחליט לתת לקבוצה מסוימת בחנם ולא לשאר קבוצות שנחייב את מי שנכנס, והטעם דכל מה שאמרין שלדעת הכנסת בגדולה זה נהנה וזה לא חסר פטור בצא כי אינו עומד להשכרה זה שייך בחדר במלון שהוא כבר מושכר לאחרים ובא חמישי וישב בתוך החדר שאז היות ולא שייך להשכירו לאחרים לא שייך לחייבו גם כשאומר צא, אבל יחידה העומדת במציאות להשכרה ומסכים לתת אותה בחנם למפוני הדרום א"כ התשלום שלו זה ההנאה שתרם לתושבי הדרום את הדירה שלו, וממילא מי שאינו מפונה הדרום שאין לו הנאה ממנו אינו מסכים לו בלי תשלום ולכן כשאומר לו צא נחשב הדבר כעומד להשכרה שהרי כלפי כולם זה באמת עומד להשכרה אפי' שבמציאות אם היו שם

הוקדש להצלת החפץ בעילום שמו - יברכהו ה' בנחת, בריאות והצלחה בכל ענייניו ועסקיו וזכה להיות בשמחה תמיד אמן!

